پاسخ سوالات تیوری پروژهی مبانی بیوانفورماتیک

میلاد آقاجوهری ، احسان سلطان آقایی ۸ بهمن ۱۳۹۶

١ سوال اول

۱.۱ سوال اول بخش دوم یا اولین سوال تیوری

شناخت ژنوم ويروس ابولا:

۱. گلیکوپروتیین وظیفه متصل شدن به گیرنده های روی سطح سلول برای هدایت ژنوم ابولا به درون سلول را دارد و با زنجیره کربوهیدراتی پوشید ه شده است که آن را از سیستم ایمنی مخفی نگه می دارد. گلیکوپروتیین از سطح ویروس گسترش می یابد و ویروس و سلول را به اندازه کافی به هم نزدیک می کند تا غشاها به یک دیگر متصل شوند. GP تنها پروتیئن بیان شده توسط ابولا است که در غشای سطح سلول است. عوامل متعددی برای ویروس ابولا مورد نیاز است تا بتواند به سلول میزبان دسترسی پیدا کند. یکی از اجزای مورد نیاز برای ورود به سلول میزبان گلیکوپروتیئن ها هستند که فیلوویروس ها را به اندوسوم ها می فرستند و به همجوشی بین ویروس وغشای اندوسوم کمک می کنند، ویروس ها را به اندوسوم ها می فرستند و به همجوشی بین ویروس وغشای اندوسوم کمک می کنند. به عبارتی این پروتئین مسئول متصل شدن ویروس وآلوده کردن سلول میزبان است و هم چنین درمختل کردن چسبندگی سلول ها موثر است. فلذا می تواند پروتئین منجر به بیماری قلمداد شود ولی یکی دیگر از پروتئین ها ۷۲۲۴ نیز می تواند مقصود باشد که در ادامه آن را ذکر خواهیم کرد.

۲. پروتیین ماتریس ابولا (Protein Matrix Ebola) که با نام ۲۹۰۰ شناخته می شود و در فرآیند جوانه زنی موثر است. (نقش این فرآیند دربخش بعدی سوال توضیح داده خواهد شد) نمونه های زیادی از این پروتیین مربوط به غشا است و به نظر می رسد که با هر دوغشا و نوکلئوکپسید در ارتباط است. هم چنین از آن جایی که ویروس ها درون ژنومشان تنها فضا برای کدگذاری تعداد کمی پروتیین دارند اکثر پروتیین ها چندین وظیفه برعهده دارند. برای مثال پروتیین ماتریس در ابولا ساختار های کاملا متفاوتی برای وظایف مختلفش به خود میگیرد: به عنوان هگزامر درساختار ویریون (فرم ویروس در خارج از سلول میزبان) شرکت دارد، به عنوان اکتامر به RNA متصل می شود و رونویسی آن را تنظیم می کند و به عنوان دیامر در حمل پروتیین موثر است.

در مرکز ویروس مجموعه پروتیین های نوکلئوکپسید از ژنوم محافظت می کنند که با نام های NP، VP۳۵، VP۳۰، VP۲۴ شناخته می شوند. اطلاعات ژنتیکی ویروس ابولا در نوکلئوکپسید است. زمانی که ابولا با موفقیت وارد سلول میزبان شد ترجمه و رونویسی آن را می رباید.

۳. ویروس ابولا تب همراه با مرگ و میر به احتمال ۹۰ درصد را ایجاد می کند و در موارد مرگ و میر، ناشی از سرکوب اولیه سیستم ایمنی ذاتی میزبان است. یکی از پروتئین هایی که ادر این مورد تاثیر می گذارد ۷۲۲۴ است که سیگنال اینترفرون را متوقف می کند. در نتیجه به عبارتی میتوان این پروتئین را که سیستم ایمنی را مختل میکند باعث ایجاد بیماری دانست.

Factor Transcription ویروس ابولا وآبسته به ۷۲۳۰ است و یک Factor Transcription از نوع کند. Activator برای ویروس ابولا است و به وسیله تثبیت MRNA به رونویسی ویروس کمک می کند. ۵. پروتئین ۷۲۳۵ همانطور که در بالا گفته شد چند منظوره است و به عنوان یکی از اجزای

مجموعه RNA پلیمراز، عامل مونتاژ ویروس و مهارکننده تولید آینترفرون میزبان عمل می کند.

9. نوکلئوپروتیین(NP) دور RNA می پیچید و یک مجموعه مارپیچی تشکیل می دهد. این پروتئین فراوان ترین پروتئین در سلول آلوده و در مجموعه نوکلئوکپسید است. هم چنین به شدت با ژنوم ویروس در ارتباط است و در رونویسی ویروس (Transcription) ، تکثیر RNA ، بسته بندی ژنوم و سر هم کردن نوکلئوکپسید قبل از کپسوله سازی غشا مورد نیاز و موثر است.

۷'. پروتیین L که یک RNA پلیمراز وابسته به RNA است و بسیاری از نمونه های جدید ژنوم RNA را می سازد. RNA) (Replication

پروتئین های ماتریس و VP۲۴ و VP۳۰ و VP۳۰ و VP۳۰ و نوکلئوپروتئین و پروتئین های ساختاری هستند و خود پروتئین GP نیز ساختاری است ولی پروتئین های GP نیز ساختاری است ولی پروتئین SGP و محصولات ژن هستند که حاصل ویرایش و پردازش پس از ترجمه ژن GP و محصولات ژن هستند. SGP می تواند نقش مهمی در فرار از پاسخ ایمنی هومورال با جذب آنتی بادی های ایجاد شده داشته باشد.

۲.۱ سوال اول بخش سوم

نحوه وارد شدن ويروس ابولا به درون سلول و آلوده كردن آن:

ویروس ابولا از ماکروپینوسیتوز (macropinocytosis) به منظور دسترسی به سلول های میزبان هدف خود و انتقال خود به داخل سلول استفاده می کند.ماکروپپنوسیتوز فرآیندی است که در آن بخش های رفع غشای پلاسما خارج از سلول به صورت به خود برگشته ای قرار میگیرند که حفره هایی ایجاد می شود (ماکروپینوزوم) و ویروس به کمک گلیکوپروتئین به سطح غشای پلاسما متصل می شود. شکل گیری ماکروپینوزوم به صورت خود به خودی به علت فعال شدن عوامل مختلف رشد یا به طور همزمان با مصرف مولکول های سلولی یا مایع خارج سلولی اتفاقی می افتد. سپس غشا روی ویروس بسته می شود و ویروس همراه با مولکول های دیگر و مایعات خارج سلولی، تشکیل یک کیسه کوچک می دون سلول منتقل می شوند.

NPC۱ پروتئین حمل کننده کلسترول اندوسوم و لیزوزوم است که درغشای لیزوزوم یافت می شود و برای آلوده کردن سلول میزبان مورد نیاز است. (درصورت فقدان این پروتئین ویروس نمی تواند سلول را آلوده کند ولی خود سلول نیزنمی تواند در فقدان این پروتئین به حیات خود ادامه دهد) هنگامی که ویروسی درون سلول قرار دارد، NPC۱ به همجوشی فیبر ویروس با اندوسوم و لیزوزوم کمک می کند و پس از آن ویروس می تواند کیسه (vesicle) خود را ترک کند و تکثیر شود. (علاوه بر NPC۱ مجتمع HOPS نیز به عنوان عامل مهمی در روند عفونت ویروسی شناخته شده است.)

پس از ترک کیسه ویروس دستگاه رونویسی سلول را میرباید تا بتواند خود را تکثیر کند و در این صورت دیگر سلول نمیتواند اجزای مورد نیاز خود را از طریق رونویسی به دست آورد و منجر به مرگ سلول و یا ناتوانی آن در عملکرد مناسب می شود. زمانی که تمام اجزای مورد نیاز برای تشکیل یک ویروس جدید فراهم شدند اجزای ویروس از سلول جوانه می زنند و به وسیله غشای سلول برای خود کپسول درست می کنند تا بتوانند سفر امنی به سلول مجاور داشته باشند و عملیات آلوده کردن سلولها را ادمه دهند.

نحوه آلوده و عفونی کردن بدن و از بین بردن میزبان:

ویروس ابولا پس از وارد شدن به بدن سلولهای خاصی را مورد هدف قرار میدهد از جمله سلولهای کبدی، سلولهای سیستم ایمنی بدن و سلولهای اندوتلیال که داخل رگهای خونی قرار دارد. ابولا انواع سلول ها را می تواند آلوده کند واین قابلیت آن را یک عامل عفونی بسیار موفق می کند.

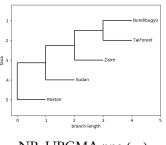
ویروس ابولا درون سلول به کمک گلیکوپروتئین چسبندگی سلول را مختل میکند و در نتیجه سلولها در چسبیدن به هم و تشکیل ماتریس خارج سلولی (که در بافت های سالم کمک به کنار هم نگه داشته شدن سلولها کنار یک دیگر می شود) دچار مشکل می شوند. از دست دادن چسبندگی سلول برای هر بافت جامدی زیان آور است. ویروس ابولا با آلوده کردن سلولهای رگهای خونی باعث ایجاد سوراخ در آن و خونریزی داخلی می شود. هم چنین با هدف قرار دادن سلول های کبدی، توانایی بدن برای پاک کردن سموم از جریان خون به خطرمی افتد و با آلوده سازی سیستم ایمنی بدن که سلول های آن در همه جا در بدن حرکت می کنند، ابولا می تواند به سرعت در حال افزایش سطح عفونت خود باشد. با گذشت زمان، عفونت سلول ها در سراسر بدن می تواند باعث نارسایی اندام شود و تب، خونریزی داخلی، اسهال و استفراغ می تواند باعث کاهش شدید الکترولیت ها، پلاسمای خون و مایع شود و در نهایت، نارسایی اندام و شوک ناشی از خونریزی داخلی منجر به مرگ می شود.

[10][4][4][7][9][6][4][7][1]

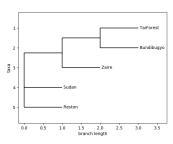
۳.۱ تشکیل درخت زندگی برای هر ژن

۱.۳.۱ مقایسهی نتایج الگوریتم برای ۵ ژن

در ابتدا تمامی نتایج حاصله را روبروی هم مشاهده میکنیم:

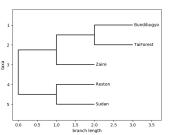

NP_UPGMA.png (ب)

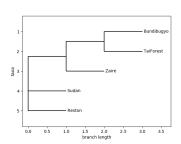

 $NP_NJ.png(\tilde{l})$

برای این ژن درختهای حاصل یکی هستند.

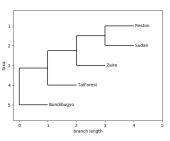

VP۳۵_UPGMA.png (ب)

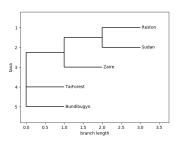

Vp° $\delta_NJ.png(\tilde{1})$

برای این ژن درختهای حاصل یکی هستند(در واقع یک مفهوم را میرسانند).

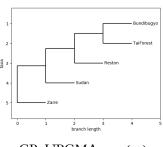

VP۴۰ UPGMA.png (ب)

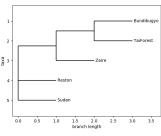

 $Vp * \cdot _N J.png (\tilde{1})$

برای این ژن درختهای حاصل تفاوت جزیی دارند، البته معنایشان تقریبا یکسان است، صرفا UPGMA اطلاعات بیشتری داده است.

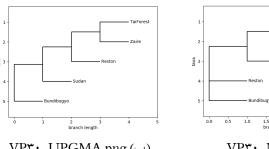

GP_UPGMA.png (ب)

 $GP_NJ.png(\tilde{1})$

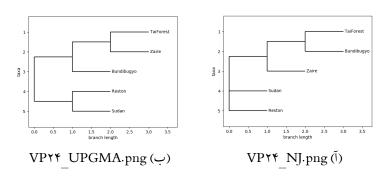
درختهای حاصل در این جا بسیار متفاوت هستند و تنها در مورد وTaiForest Bundibugyo یکسان هستند.

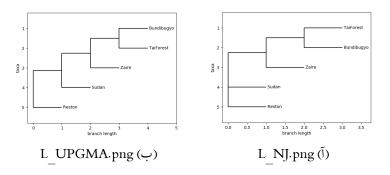
VP۳۰ UPGMA.png (ب)

 $VP\texttt{``-}NJ.png\,(\tilde{\textbf{1}})$

در این جا درختهای حاصل تفاوت زیادی دارند.

تنها در قسمت Zaire و Bundibugyo تفاوت در درختها هست.

در اینجا هر دو درخت یک مفهوم را میرسانند اگرچه ظاهرا تفاوت جزیی مشاهده میشود.

۴.۱ مقایسهی نتایج

نمی توان گفت نتایج تفاوتهای چشمگیر دارند. مخصوصا اینکه در NJ در چهار ژن به یک درخت رسیده ایم که در سه عدد از UPGMA ها هم همین درخت حاصل شده است اما به هر حال نتایج در مورد بعضی ژنها تفاوت دارند.

۱.۴.۱ بیان دلیل تفاوتها

بستگی دارد منظور کدام نوع از تفاوتها باشد. اگر منظور تفاوتهای بین نتایج دو الگوریتم است، که این دو الگوریتم فرضهای متفاوتی در مورد درخت اصلی دارند که به آنها در قسمتهای قبلی اشاره شده و منطقی است که نتایج متفاوت باشد. مثلا UPGMA تاکید دارد که فاصله ی تمام برگها از درخت ریشه یکسان باشد.

اگر منظور تفاوتهای بین درختهای حاصل برای ژنهاست، الزاما جهشهای ژنی روند درختی دقیق ایجاد ویروسهای جدید را دنبال نمی کنند، مثلا ممکن است یک نوع از ویروس در یک جایگاه مثلا جایگاه پنجاهم که در ژن سوم است جهش کند اما انواع دیگر نکنند، در این جا روشهای ما این ویروس را جدا از بقیه ترسیم می کند و حتی او را از تمام برادران و پدرانش در یک دستهی جدا میگذارد. پس الزاما بر حسب یک ژن نمی توان تصمیم گرفت که روند جهش ها و تولید گونه های جدید ویروس چه بوده است اما با ترکیب آنها می توان دقت بیشتری در این امر به دست آورد.

۲.۴.۱ مقایسهی دو الگوریتم UPGMA ، NJ

مزیت بزرگ الگوریتم ،UPGMA محاسبه ی درختهای ریشه دار است. این الگوریتم با فرض یکسان بودن فاصله ی تمام برگها از ریشه درخت را محاسبه می کند، این فرضی است که در بسیاری از موارد نادرست است. فرض دیگر این الگوریتم ثابت بودن نرخ تکامل است (که من متوجه نمی شوم این فرض در کجای این الگوریتم هست ناشی از عدم تسلط من به ریاضی پشت منطق این الگوریتم است). ثابت فرض کردن نرخ تکامل را نمی توان یک نقطه ی ضعف در نظر گرفت، زیرا طبق مطالبی که در ویکیپدیا خواندم اکثر کاربردهای این الگوریتم در مواقعی است که می خواهند بدون در نظر گرفتن نرخ تکاملی بین توالی ها و تنها با دقت به شباهت آنها، آنها را گروه بندی کند که در شاخه ای به نام Phenetics که هدف آن دسته بندی میان موجودات بر حسب مشاهدات کلی است، روشی مناسب است.

به نظر من حتی در همین پروژه دیدیم که این الگوریتم در زمینهی دسته بندی بر حسب ژنها چندان هم خوب عمل نکرد و درختهای نسبتا متفاوتی را برای هر ژن نتیجه می داد البته اجماع تمام آنها به درختی صحیح منتهی شد که نتیجه منطبق با نتیجه ی ترکیب شده ی NJ بود و البته طبق بررسی های یواشکی:) ما در اینترنت با نتیجه ی درست هم منطبق است.

نکتهی منفی الگوریتم NJ تولید درختهای بدون ریشه است، اما نکتهی مثبت آن عدم فرض یکسان بودن نرخ تکامل است(البته من متوجه نمی شوم که این فرض در کجای الگوریتم هست که ناشی از عدم تسلط من به ریاضی پشت منطق این الگوریتم است).همین فرض مثبت این الگوریتم آن را برای بررسی دادههای توالی بسیار مناسب کرده است. نقطهی مثبت دیگر این الگوریتم سریع بودن آن در قیاس با روشهای دیگر است که آن را برای بررسی دادههای در مقیاس بزرگ و استفاده

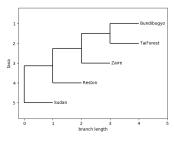
از روشهای آماری که بارها از داده نمونهبرداری میکنند (مانند (bootstrap مناسب کردهاست. این روش در صورتی که ماتریس فاصلهها درست باشد، پاسخ صحیح را تولید میکند، اما حتی اگر ماتریس فاصلهها درست باشد، این الگوریتم به طرز معجزه آسایی به احتمال خوبی باز هم درخت درست را تولید میکند (شهودی در مورد این که این اتفاق چرا می افتد پیدا نکردم، but neighbor joining often constructs the correct tree خرصت نشد حتی ویکیپدیای انگلیسی از لفظ topology anyway استفاده کرده است که فرصت نشد مطالعه کنم. این الگوریتم به بعضی از شاخهها وزن منفی می دهد و این نامطلوب است (این در ویکیپدیا گفته شده، اما ما در این تمرین مشاهده نکردیم).

۵.۱ ترکیب درختها و ارائهی درخت نهایی

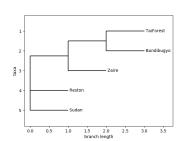
ما در اینجا از پکیج ape متد consensus استفاده کردیم. در این روش ما از احتمال برابر با ۵۰، استفاده کردیم به این صورت است که یالهایی را که در ۵۰ درصد یا بیشتر از درختها آمده است با همدیگر ترکیب میکند و یک majority rule consensus tree حاصل میکند. این روش روش مناسبی به نظر میرسد چرا که به هر یال به اندازهای که تکرار شده وزن و اهمیت میدهد و در واقع روش مبتنی بر اهمیت دادن به یالهای آمده در روشهاست.(البته واژهی یال در اینجا بار معنایی مناسب و دقیق را ندارد و منظور ما در اینجا از یال clade است.)گویا این الگوریتم یالها را بر حسب تعداد تکرار مرتب میکند و سعی میکند درختی تولید کند که با اکثر آنها که بالای ۵۰ هستند بخواند.

۴.۱ مقایسهی درخت ترکیبی و درخت حاصل از همترازی سراسری

ابتدا درخت حاصل از همترازی سراسری را مشاهده میکنیم.

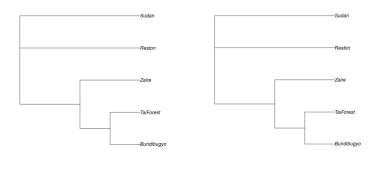

genome UPGMA.png (ب)

genome_NJ.png (Ĩ)

و سپس درختهای ترکیبی را مشاهده میکنیم:

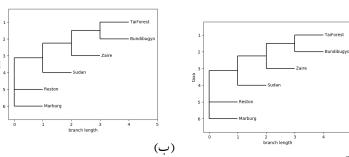
mix UPGMA.png (ب)

 $\min \ NJ.png \, (\tilde{I})$

همانطور که مشاهده می شود تمام این نتایج یکسان هستند و چندان مقایسهای نداریم:).

۷.۱ تعیین نقطهی شروع

روش ما در این بخش همان روش همترازی سراسری است. کافی است ژن تمام ۵ گونهی ویروس ابولا را با ویروس ماربرگ همترازی سراسری کنیم و از فاصلهی ویرایش آن استفاده کرده و درخت را تشکیل دهیم،خواهیم داشت:

 $all_and_marburg_UPGMA.png \quad all_and_marburg_NJ.png\:(\tilde{\textbf{1}})$

پس نتیجه میگیریم که در ابتدا(یا طبق عبارت صورت سوال نقطهی شروع) ویروسی بوده که به Taiforest و Zaire و Sudan و Restone و Restone و marburg و سه گونهی پدر تمام ویروسها Sudan و Bundibugyo و Zaire و گونهی پدر آخری به Sudan و Zaire کرده. آن گونهی پدر آخری به Bundibugyo و Bundibugyo جهش پیدا کرده. آن گونهی پدر گونههای Zaire و Bundibugyo و Zaire جهش پیدا کرده. در نهایت TaiForest و گونهی پدر آخری به TaiForest و Bundybugyo و Saire جهش پیدا کرده.

۲ بخش چهارم

۱.۲ چه زمانی از هم جدا شدهاند؟

در اینجا ما از مدل Jukes_Cantor استفاده کردهایم. علت استفاده از این روش این است که تنها روشی است که بلد بودیم و البته ساده است و قدرت محاسباتی زیادی به ما میدهد(با فرض بازگشت پذیر بودن مارکوفها در زمان و غیره). حقیقت این است که چون با روشهای دیگر آشنا نیستم نمیتوانم بگویم که انتخابی داشته ام. اما این روش در کل ساده و منطقی به نظر می رسد. مثلا دارد نرخ خطای دی ان ای پلیمراز را مدل می کند و منطقی است که این نرخ خطا چندان تغییر نکند. مخصوصا این که ویروس و گونه هایش در چیزی حدود چند صد سال اخیر به وجود آمده اند. در این روش یک ماتریس احتمال به صورت

$$P(t) = \begin{pmatrix} A & T & G & C \\ 1-3f(t) & f(t) & f(t) & f(t) \\ f(t) & 1-3f(t) & f(t) & f(t) \\ f(t) & f(t) & 1-3f(t) & f(t) \\ f(t) & f(t) & f(t) & 1-3f(t) \end{pmatrix} \begin{pmatrix} C & C \\ C & C$$

شكل ١١: ماتريس احتمال ماركوف

داریم که احتمال تبدیل یک نوکلئوتید به دیگر نوکلئوتیدها را مدل میکند. با این مدلسازی و استفاده از تقریبهایی که در کلاس استاد مطهری به آنها اشاره شده است میتوان به این دو نتیجه رسید:

pij(t) = f(t) =
$$\frac{1}{4} - \frac{e^{-4\alpha t}}{4}$$

pii(t) = 1-3f(t) = $\frac{1}{4} + \frac{3}{4}e^{-4\alpha t}$

شکل ۱۲: نتایج حاصله که در آنها آلفا برابر یک سوم است
$$lpha=\frac{1}{\pi}$$

پس با توجه به تعداد تعداد جایگاههایی که دو ژن در آنها به هم شبیه هستند(آن را b بنامید)و تعداد جایگاههایی که در دو ژن متفاوت هستند(آنها را a بنامید). پس احتمال رسیدن دو ویروس به هم را میتوان در صورت دانستن فاصلهی بین آن دو با فرمول:

حساب می شود. حال باید tای را انتخاب کنیم که احتمال بالا را بیشینه کند. با گرفتن لوگاریتم برای ساده تر شدن و انجام محاسبات خواهیم داشت:

$$t = -\frac{3}{4}\ln(1 - \frac{4}{3}p)$$

شکل ۱۳: نتیجهی نهایی
$$p = \frac{a}{a+b}$$
 که در آن

البته باید دقت کنیم که در این تصاویر در واقع $t=\lambda\times time$ است که در آن λ برابر با نرخ تحول است. پس باید t حاصل در فرمول بالا را بر λ که اطلاعات داده شده در صورت پروژه برابر با t حال است. پس باید t حاصل در فرمول بالا را بر t که اطلاعات داده شده در صورت پروژه برابر با t در نظر گرفته شده، تقسیم کنیم. در این قسمت البته از این منبع استفاده کردیم. حال ما از distance edit به عنوان یک تقریب برای t و از طول یکی از ژنومها (با توجه به نزدیک بودن طول تمامی ژنومها) به عنوان یک تقریب برای t t یا در واقع طول ژنوم استفاده کردیم پس داریم:

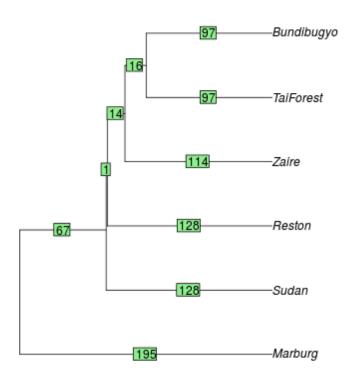
$$p \approx \frac{edit_distance}{genome_length}$$

و سپس یک ماتریس محاسبه کردیم که شامل این فاصلههای زمانی بود

	Reston	Sudan	TaiForest	Zaire	Bundibugyo	Marburg
Reston	0	258	257	253	258	393
Sudan	258	0	259	255	260	398
TaiForest	257	258	0	227	195	400
Zaire	252	254	227	0	229	395
Bundibugyo	257	258	195	229	0	401
Marburg	385	390	394	389	395	0

شکل ۱۴: فاصلههای زمانی بین گونهها

و آن را به الگوریتم UPGMA دادیم و طول یالها را برای ما حساب کرد و این نتیجه خروجی شد:

شكل ۱۵: درخت زماني حاصله

که در آن این اعداد نوشته شده در جداول سبز در واقع سالهای تخمین زده شده هستند، مثلا طبق این جدول ۱۹۵ marburg سال با پدر این ویروسها فاصله دارد و ۱۹۵ marburg سال با پدر شاخهی ابولا ویروس فاصله دارد و پدر ابولاویروسها ۶۷ سال با پدر مشترکش با ماربرگ ویروس فاصله دارد. پس در کل حدس این است که جد مشترک ابولا ویروسها ۱۲۸ سال قبل میزیسته و پدر مشترک تمام آنها با ماربرگ در ۱۹۵ سال پیش میزیسته (خصوصیت جالب UPGMA که فرض میکند تمام برگها در یک زمان هستند را نیز می توانید در تصویر مشاهده کنید).